

jih kot na dlani pod seboj. V želodcih nas je zavijalo že ob sami misli, da nam kanijo prav vse požreti, mi pa smo viseli kot salame sredi previsov, sami, samcati, brez moči. Človek bi najraje zakričal, tulil kot lačna zver, pa kaj ko bi ga tujci morda napačno razumeli. Pa bi se na koncu razvila iz tega še kaka reševalna ekipa, ki bi nam pohitela na pomoč v steno, namesto da prežene krave...

Bil je že skoraj pravi mrak, ko smo prilezli na vrh, tudi megla je postala medtem vse gostejša. Težak vzpon je bil za nami, toda čakal nas je še težji sestop iz stene. Sestop, ki bi ga upravičeno lahko imenoval spust ob vrvi, preko hlač. Cic je to dobro vedel. V ta namen si je priskrbel dvojne gate, česar pa ni zaupal nama z Lilom. Tudi Dieter je imel nekam sumljivo podložena pumparice. Piccolissima je res najmanjša izmed dveh Cin, toda tudi najtežja za sestop. Vsa višinska razlika navzdol se dobesedno predrsa z vrvmi ob zadnjici. In to je okrog 300 metrov. Pa tudi te muke smo prestali. Končno mora alpinist skoraj vedno računati na majhen riziko, vsaj hlače in nekaj kože.

Takoj po sestopu iz stene smo zdvijali k šotoru. Krav ni bilo več! Umaknile so se pošasti požrešne, da v miru prežvečijo današnji plen. Mi pa smo klavrno taval po taborišču ter zbirali ostanke hrane. Skozi večerni mrak so donele pritajene kletvice. V mislih smo pošiljali vse tiste krave v velik kotel, kjer naj bi se razkuhale v pravi goveji golaž, skratka pošiljali smo jih v pristni kravji pekel.

Cic je s pravo naslavo opazoval od kravjega parklja zdeformirano butansko bombo. Škoda, da je ni razneslo, škoda, da je ni razneslo, je še dolgo govoril sam s seboj, ko je taval okrog. Res, tu se ni dalo več kaj dosti pomagati. Krenili smo k Idi, da z Dieterjem proslavimo zmago in poraz hkrati. Ker je bil to naš zadnji večer v Dolomitih, smo vzeli s seboj še nekaj pristne slivovke.

Hitro smo se razgreli. Sledila je pesem za pesmijo. Pravo bojno razpoloženje je zavladalo okrog naše mize. Bil je resnično nepozaben trenutek, ko je Dieter zapel z nami tisto »Hej brigade«, in še dosti drugih lepih pesmi. Sama Ida je imela skoraj solze v očeh, bilo ji je težko. Ni se mogla sprijazniti s tragičnim dejstvom, da naslednji večer ne bo več preživela v družbi vesele gorniške trope. Potolažili smo jo z obljubo, da še pridemo.

Klic divjine

Pavel Kunaver

Klic divjine me je dosegel v zelo zgodnji mladosti. Tedaj je štela Ljubljana okoli 30 000 prebivalcev. Na vzhodni strani se je končala blizu cukrarne, kjer sta od lakote in jetike umrla Kette in Murn. Zadnji me je še nekaterikrat pestoval, ker je bil prijatelj mojega starejšega brata. Tedaj še ni bilo današnje bolnice, in Kamniške planine so sijale pozimi skozi veje starih orehov in okna pazniške hiše poleg prisilne delavnice na griču. Še danes čutim tisti prvi blesk daljnih snežnikov v sebi. Že so me klicali.

Za našo hišo se je razprostiralo Kodeljevo. Kako zeleno je bilo moje Kodeljevo! Najprej polja, nato širni travniki, grad sredi košatih dreves, in nato struga stare Ljubljanice s stoletnimi hrasti in jagnedi ter gostim grmovjem. Brez ovire in dima nad staro Ljubljano so gledali velikani naših Alp, in Triglav, ki mi ga je oče zelo zgodaj pokazal na obzorju Slovenije.

Od »žandarmov in ravbarjev« me je kmalu izvabil naš »Dnjeper« — Ljubljana, še ne obzidana, ne usmrajena, obrastla. Samo da ni bilo steze — pa sem bil srečen. Čim bolj je bilo drevo staro, čim bolj je viselo nad globokimi kotlami s sulci in divjimi racami, tem lepše je bilo. In Golovec! Stari Golovec z velikimi bori, pravimi pašniki borovnic, samotnimi razgledi na daljne, vabljive Alpe in s tolikimi kotički, do kamor ni držala nobena steza!

Sledile so »ture« na Šmarno goro. Edino prevozno sredstvo je bila železnica, a za to večinoma ni bilo denarja. Od Kodeljevega do podnožja gore je bilo devet kilometrov tja in devet nazaj. Kolikokrat smo jih premerili, a kmalu do vrha kar naravnost preko skal.

Tam je bilo vse bolj naravno. Še se je tu in tam sončil modras in bila je samota in divjina. In Šmarna gora je bila pomladi še vsa bela od teloha... A najbolj me je zamikala zima tam gori. S kosom kruha in slabe salame skozi oster piš in metež po samotni cesti do Šentvida in nato gor. Nikjer žive duše razen nas par fantičev, ki nas je gnal nemir v srcih tja, kjer je bila narava od zime še vsa nedotaknjena in s kristali okrašena. Premrli od burje in meteža smo se stiskali pri kapelici pod sedlom in se krepčali, saj gori smo našli zavetje samo za starimi zidovi cerkve in stolpa, ker za čaj v gostilni ni bilo denarja. Nič zato, divjina je bolj grela kakor topla peč. In zato sem se kaj kmalu navadil samotnega ogenjčka na kraju, ki sem si ga sam izbral. Tako je bilo tudi na Krimu in v Polhograjskih Dolomitih. Navadne steze niso bile vabljive. Lepše je bilo, če smo bili poleg njih na nedotaknjenih, tu in tam mestoma še deviških tleh in če so jih pokrili snežni kristali. In vse peš.

V Ljubljani še nismo niti sanjali o avtomobilih in asfaltiranih cestah. Nič zato. Zato pa smo imeli krepke mišice na zdravih nogah. V gorske doline so vodili le kolovozi, na gore le steze — a kdor je hotel, je vedno lahko zapustil doline in odšel v naravo, kamor ni segal hrup, ki je bil tedaj mnogo, mnogo manjši kakor sedaj, ko skoraj ni kraja v naši domovini, kamor ne bi segal smrad bencinskih izpuhov ali segal glas avtomobilskih trobelj, ki jih slišiš sedaj celo na vrhu Razorja in iz globokih Vrat na vrh Triglava... Nato sta me brata Francelj in Jože seznanila z Alpami, ki so pri nas šteje obiskovalce šele po stotinah, in je še malo ali nič ran zijalo v njihovem veličastnem obličju. Zaporedoma sem videl Peričnik, in od tam sence Triglavske stene, prelepa Klanška jezera in Mangrt od severa, in Stol, kjer smo se ponoči izgubili v njegovih taktat še temnih gozdovih. In pohod spomladi od Stola na Golico po zasneženih grebenih, ter Grintovec. V enem dnevu preko noči peš od Kamnika v taktat še dokaj zapuščeno Bistrico, v temi na Kokrsko sedlo in v jutranji zarji na vrh, ter dolga, dolga pot peš v Kranj.

Od tedaj sem gledal svet samo skozi barvno prizmo gora, ki sem se jim popolnoma predal. Za šolskimi nalogami, za črno šolsko tablo so stale ožarjene gore, divje planinske doline, tisti razmršeni, vsak po svoje oblikovani viharniki na gozdni meji, kjer jih po

svoje češejo viharji, in vse pestre planinske cvetice, ki jih je bilo tedaj še na pretek. Ni čudno, da so naše gore, do tal in do začetka planinskih dolin nepokvarjene, očarale tudi tujce, nas pa navdajale s ponosom nad tako lepo divjino!

Ob najlepšem vremenu po divji nevihti me je še mladega fantiča poklical tudi Triglav! Tedaj je imel ledenik še razpoke, in vse kotanje tja do tedanje Dežmanove kočice so bile še izravnane z ogromnimi množinami snega. Iz Vrat gor, v Voje dol! Vmes trije sončni dnevi v višavah med gorami, ki so še čuvale v svojih nedotaknjenih stenah in samotnih kontah ves čar nedotaknjene divjine. Ni čudno, da sem zaostajal za svojo družbo in celo zašel s steze na nevarno polico, pod katero so zijale globine Vrat. Od vse lepote pa so mi se vtisnile v spomin razpoke Triglavskega ledenika. Z grebena sem gledal vanje, ki so iz brezmadežne snežne površine kazale temnoplave prepade. Iz sinje daljine na severu pa so vabili še vse bolj veliki ledeniki Visokih Tur...

V tistih časih se je z začetkom jeseni vse vrnilo v doline in do naslednjega poletja je bilo konec hoje po gorah. A lepota dolinske jeseni nas je opozorila, da mora biti tam v višavah tedaj še vse lepše, še vse bolj prvotno. Sveže zasneženi vrhovi so klicali v meglene doline. In ni minilo dolgo časa, ko smo se uprli vsem svarilom, pa tudi grožnjam, da moramo v nedeljah ostati doma. Celo prazni žepi in slabi čevlji, da ne govorimo o ostali opremi, nas niso več zadržali, da se ne bi odzvali klicu iz daljave. In nekaterikrat se je zgodilo, da smo peš odrinili iz Ljubljane proti planinam. Zemlje v Kamniku so bile luksuz — a kaj zato! Zato pa so bile vse gore naše, ker razen gamsov, redkih lovcev in drvarjev nikogar ni bilo v samotah nedoumno lepe jesenske narave. Tako globoko so se utisnile lepote do danes, da so pozabljene vse tegobe do krvi ožuljenih nog in praznih želodcev — pred zasneženimi vrhovi žare kakor baklje jesensko obarvani macesni... Do nas je končno segel tudi glas o osvajanju velikih gora v Alpah. Na vrhove pri nas so ljudje tedaj že povsod prišli. A večina sten je bila še nedotaknjena. Pred njimi je stal velikan — strah, neznano, smrt. Pa tudi odpor velikanskega dela ljudi. A tisto neznano iz mrkih kaminov, iz navpičnih sten je vleklilo. Nedostopni so se zdeli previsno nad dolinami viseči napušči, samotni macesni nad

skalnimi odlomi in žareče tratice kakor oaze sredi puščave kamenitih, do neba segajočih zidov. Hrepenenje je postajalo vedno silnejše, če tudi se spoštovanje do tistih krajev izven utrlih in zavarovanih steza ni niti malo zmanjšalo. Tudi v Kamniških planinah je bilo take divjine na pretek — v predgorju ostenje nad Kurjo dolino, grebeni Kočne, Skute in Rinke, prelepo razčlenjena zahodna in mračna severna stena Planjave. In popolnoma nepoznani, le lovцем dostopni Repov kot, nad katerim so moleli nasekani vrhovi Zeleniških špic, kjer je bilo tako samotno, da niti divje koze niso verjele, da jim je človek nevaren, ker se niso z divjim begom umikale človeku, plezalcu, ki je bil čisto nova prika-zen v teh samotah.

Nepozabni so občutki slovesnosti, ko sem stopil izven steze na strmine, kjer je morda pred nami šel le divji lovec, kjer so bili še odtisi gamsovih parkeljcev, kjer je bilo treba poiskati varnih oprimkov nad vrtoglaviimi globinami in se pretiskati po gladkih in mokrih kaminih. Iz Kurje doline smo se dvigali po vseh mogočih smereh na Kompotelo, Jermanov turen, v Kalce in drugod. Čim težje je bilo, tem prvotnejša je bila narava, tem čudovitejša bolj samosvoje so bili oblikovani zadnji na meji življenja in smrti stoječi viharniki. Čim težje smo se skozi divjino preborili na vrhove, tem lepši se nam je zdel razgled v samoto, v kateri nekje v megleni dolini je živel Človek, ki še ni vedel, kako lepe so višave, prvotna narava. Posebno radi smo zahajali po neki polici v severno steno Planjave in gledali v Logarsko dolino, o kateri sodobniki niti ne slutijo, kako čista in nerazkopana ter polna tišine je bila... Poseben paradiz pa so bile od turizma in stez popolnoma odmaknjene Zeleniške špice. Seveda se današnji s kovačijo opremljeni plezalec smeje takim stenam — a tiste so bile tedaj res divje in nedotaknjene. Niti za korak nismo vedeli, kakšen je in bo in kaj nas čaka. Bilo je pravcato odkrivanje sicer majhnega sveta, a res do takrat po svoje tako nedotaknjene kakor grebeni kdo ve kakšnih gora v daljni tujini. Posebno neko prečenje v pozni rdeči jeseni preko grebov teh samotnih špic je bilo tako, da je zapustilo v meni najglobljo srečo. Do zadnje zavestne ure bodo vstajale pred dušo slike vedno se menjajočih skalnih oblik, za življenje se borečih viharnikov, zadnjih planik in začudenih gamsov na ozkih policah, ki so

nam večkrat pokazali, kje je prehodna pot v teh divjinah.

Od Kočne do Ojstrice so nam bile Kamniške planine prava šola, kako živeti v prelepi divjini naših gora in odnašati domov srečo in vero, da je premnogo lepote nad tedaj mračnim življenjem med mestnimi zidovi. Povsod v Alpah se je že uveljavljal alpinizem brez vodnikov. To je prijalo tudi našim financam, pa tudi želji hoditi tam, kjer nas je vodil naš lastni čut skozi nevarno divjino. Tako nam dr. Tumov članek o njegovem vzponu čez Triglavsko steno, ki ga je izvršil z vodnikom Komacem, ni dobro služil, in od druge vrhnje polovice smo ubrali svojo smer preko tistega strmega značilnega stolpa, ki ga sedaj imenujejo Slovenski steber. Bilo je veliko doživetje, saj smo en dan porabili samo za rekognosciranje v divjinah razčlenjene stene tega našega skalnega silaka, neizčrpnega v oblikah in divjih prizorih, ki jih planinci na običajnih potih na Triglav niti ne slutijo. Vsi prežeti od velikih doživljajev in srečni, da smo sami našli pot čez ta siloviti prečudno razčlenjeni zid, smo vstopili v kočo na Kredarici in v napačnem zanosu povedali, kaj nam je uspelo. Ob več mizah skupaj so sedeli tedaj člani odlične ljubljanske družbe z znanim politikom in pisateljem v sredini. In ta nas je počastil z besedami: »Al bi vas kofil!« in družba je dalje jedla svoje kranjske klobase, mi pa smo komaj dobili slamnjače na skupnem ležišču... Na vse proti severu odprte ljubljanske ceste gledajo planine in oči so jih tam vedno iskale. Tudi tedaj, ko so bile zagrnjene v oblake, smo slišali njih klic. Vabilo pa je postalo močnejše in bolj zapeljivo, ko je zima okovala gore v sneg in led in so se še močnejše posvetile na ljubljanske ulice. A zima je bila tedaj tabu! Koče zaprte in tudi malo jih je bilo. Kavarniško in gostilniško usmerjena družba je z grozo in prezirom zrla, ko smo prelomili nezapisano prepoved in se odzvali klicu v mrz in ledene kristale okovane divjine.

A kakšno plačilo nas je čakalo! Srce je bilo po povratku z snežnih gora tako polno sreče in blesteče lepote in zmag nad samim seboj, da smo bili kakor preroki. Pripovedovali smo o meglenih morjih pod nami, ko smo stali na bleščečih vrhovih; o gladkih strmih nah, kjer se je bleščalo sonce v milijonih kristalih; o še večji tišini in veličastvu v led ukovane prirode gora. Kar previdni smo

moralj biti, da nismo postali prevzetni, ko smo se zaporedoma povzpeli na prelepe zimске vrhove, Mokrico, Greben, Grintovec, Brano in druge gore. Bila so to pravcata odkritja zimskih gora, pa tudi samega sebe, da le nekaj zmoremo, čeprav ni bilo varnih zavetij, da smo videli nekaj, o katerem se tedaj dolincem niti sanjalo ni. Doživljanje prelestne zimске lepote gora in v kristale odetih viharnikov in gorskih gozdov je bilo tako močno, da se je sreča kar smejala iz nas, ko je prišel zopet delavni dan. Pionirsko smo morali podirati stare nazore in zid, ki ga je tedanja družba zgradila okoli duha in svobodnega dejanja. Tedaj smo tudi brez strahu, če tudi začetkoma nekoliko sramežljivo kot prvi v Ljubljani in Sloveniji, zavihteli na rame smuči in odšli z njimi v gore, delat pot, ki jo danes desetisoči uporabljajo. Premagali smo strah, sejali pogum in želi do tedaj med Slovenci nesluteno srečo zimске gorske divjine.

V zimski čas sta posegla tudi dva silovito si nasprotujoča dogodka, ki sta si hitro sledila. Tedaj je bilo triglavsko pogorje pozimi še čisto zapuščeno. Trikrat smo poizkusili priti na vrh Triglava, a šele v tretje se mi je s prijateljem posrečilo priti na ta čudoviti vrh in sicer čez Mali Triglav s Kredarice. Bila je nepopisno velika nagrada za trud, saj je malone v popolnem zatišju ležalo pod nama v zimskem snu vse, kar se vidi s Triglava, in zimska divjina sta združeni dali vse darove, kar jih premoreta. Komaj dobre tri mesece pa je pokazala tudi svojo krutost, ko sem spremljal našega prijatelja dr. Cerka in njegovih sedem dijakov na takrat poledeneli Stol. Led, noč in strmina in hud vihar — vse to nam je naklonila divjina — in si vzela plačilo — dragoceno življenje mladega profesorja, ki je sledil njenemu klicu in hotel tudi mladini pokazati, kako lepo je tam v višavah ob vsakem času...

Klic in vabilo divjine pa nas je dosegel še iz druge strani domovine. Tako je bil posebno dolenski svet pod zemljo še popolnoma neraziskan. Iz davnih časov še so se segale v to temno področje naše zemlje stare pravljice in strah pred neznanim. Tam spodaj je vladal še škrat z rdečo kapico; skozi tista črna brezna je bil vhod do samega pekla. Tja noter so padale deklice ali orači, in kite deklic in jarmi volov so po neznanih potih priplavali na dan iz strašnih podzemeljskih jam. A mi smo vedeli tudi, da je tam spodaj

skrivnostni tek podzemskih rek. Nemoteno že stotisoče let ustvarja priroda v popolni temi kristalne kapnike, ponvice, čudovite zaveses in jih skriva in brani dostop do njih z navpičnimi, črnimi brezni in krušljivimi stenami v goščavi kraških gozdov. Ko pa nas je dosegel klic te deviške prirode, smo se radostno odzvali in stokrat stopili tja, kamor do tedaj še ni prišel živ človek. Videli smo s kristali pokrite stene. Iz teme so se začudeno v nas ozirali nemi, negibni možje — kapniki vseh vrst in oblik. Skrivnostni tolmeni podzemске reke so se zasvetlikali, in od svetlobe svetilk preplašeni proteus se je kakor udarjen zvil in izginil v vodni globini. In sredi vročega poletja v nedrju naše zemlje — led z vsemi svojimi čudovitimi, prefinjenimi oblikami na stenah velikih ledenih jam! Včasih se je zdelo, kakor bi tam za vsemi temi nedosežnimi umetninami divje narave stala ona sama, poosebljena, in se nam dobrohotno smehljala, ko smo hvaležni in začudeni strmeli v njene stotisočletne umetnine...

Klic divjine slišim še danes in mu sledim, kadar in kamor morem, in še mladina gre z menoj. A čudno. Nič več se ne glasi iz tolikih strani kakor nekdanj. Na mnogih straneh je že utihnil. Še več, iz nekaterih strani pa njen klic ni več podoben vabilu. Ne — to je že klic na pomoč...

Planinska založba pri Planinski zvezi Slovenije ima na zalogi še naslednje knjige:

*Josip Wester: HACQUET BALTAZAR
Zorko Jelincič, dr. VI. Kajzelj, dr. VI. Bartolj: DR. KLEMENT JUG*

Evgen Lovšin: VALENTIN STANIČ

Josip Wester: DR. I. C. OBLAK

Boris Režek: STENE IN GREBENI

Evgen Lovšin: GORSKI VODNIKI V JULIJSKIH ALPAH

Vilko Mazi: SPLOŠNO KAZALO ZA ŠESTO DESETLETJE PLANINSKEGA VESTNIKA

Planinska zveza Jugoslavije: VODIČ PO PLANINSKIH DOMOVH JUGOSLAVIJE

Čiril Praček: MED GORSKIMI REŠEVALCI

Vilko Mazi: KOLEDARSKÉ BELEŽKE

Planinska društva, naj ne bo kočé brez planinske knjižnice!